CURSUL I

Fundamentele pedagogiei[1]

Fundamentele pedagogiei fac parte din modulul general de psihopedagogie și sunt o componentă esențială a pedagogiei, întrucât reprezintă „introducerea", având ca „obiectiv central" familiarizarea studenților cu problematica generală a pedagogiei, cu terminologia și cu conceptele esențiale ale acesteia"[2] (pedagogie, educație, formele educației, laturile educației, educabilitate ș.a.).

I.1. Ce este pedagogia?

Obiective/competențe vizate:
O1. Să definească în mod operațional conceptele: pedagogie, educație, domeniile educației, funcțiile educației ș.a.
O2. Să surprindă diferența specifică privind conceptele definite.
O3. Să explice relația pedagogie–educație.

Fenomenul educativ, respectiv acțiunea educativă a oamenilor, în primă instanță, a avut un caracter empiric, neexistând norme, metode științifice de lucru, sistem educațional. Cuvântul „pedagogie" are etimologie grecească, cel puțin dublă:

- „paidagoge", care înseamnă a îndruma, a conduce copiii; componentele cuvântului sunt: „pais", „paidos", care înseamnă copil, și „agoge", cu sens de a îndruma, îndrumare/de a conduce;
- „paidagogos", care înseamnă „conducător de copii"; componentele cuvântului sunt: „pais", „paidos", care înseamnă copil, și „agogos" – îndrumător de copii.

Originea cuvântului ne arată că știința educației presupune întotdeauna o direcție în dezvoltarea individului (copil/elev/tânăr/

[1] Marin T., 2012, *Fundamentele pedagogiei; Teoria și metodologia curriculumului; Problematica educației contemporane*, Editura Pro Universitaria, București.
[2] Păun E., 2005, *Introducere în pedagogie*, MEC.

www.cartepedia.ro

adult/individ de orice vârstă) şi ea s-a născut ca o interogaţie asupra fenomenului educaţional. Într-o accepţie mai largă, literatura de specialitate utilizează termenul tot de origine grecească *paideia*; cuvântul are un sens larg: „*cultură a spiritului*", dar şi sens restrâns: *educaţie* (important este să nu confundăm termenii).

Actul de instaurare a umanului în lume nu este un dat, ci se construieşte. Această construcţie de dezvoltare a umanului este realizată prin educaţie, iar ştiinţa care o studiază holistic/de ansamblu se numeşte pedagogie.

Putem spune fără tăgadă că *pedagogia este ştiinţa fundamentală a educaţiei/ştiinţa educaţiei* şi reprezintă o reflectare teoretică a acţiunilor practice care vizează formarea şi transformarea generaţiilor tinere, şi, în general, dezvoltarea individului uman de toate vârstele. Când vorbim despre educaţia adulţilor putem să facem referire la *andragogie*.

Succint, pedagogia studiază fenomenul educaţional din perspectiva formării şi dezvoltării fiinţei umane, întrucât „calitatea umană este doar un potenţial care trebuie schimbat într-o realitate umană".

Din perspectivă epistemologică, pedagogia este abordată ca: *ştiinţă umană, ştiinţă socială, dar şi ca ştiinţă a comunicării sociale.*

Conceptul „pedagogie" se utilizează în mod frecvent începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, întrucât în această perioadă se structurează raportul fenomene naturale – fenomene socioumane şi, implicit, apare ştiinţa, care ulterior se structurează în: ştiinţele tari/naturale şi ştiinţele moi/socioumane, din care face parte şi pedagogia.

Legătura dintre pedagogie şi educaţie trebuie interpretată din perspectiva mai multor planuri, şi anume:

- pedagogia şi educaţia nu pot fi/nu trebuie confundate;
- nu există pedagogie fără educaţie;
- raportul ştiinţă (pedagogie) – obiect de studiu (educaţie);
- relaţia teorie (pedagogie) – practică (procesul educaţiei).

Trebuie să menţionăm că de multe ori apare chiar sinonimia dintre ele (pedagogie şi educaţie), aceasta datorându-se faptului că în limba engleză termenul „education" reprezintă atât teoria, cât şi practica formativă (totuşi este necesar să definim corect termenii).

Planchard E. defineşte pedagogia „ca ştiinţă şi artă a educaţiei", iar Cezar Bârzea accentuează că „ştiinţa educaţiei trebuie văzută ca ştiinţa modelelor", dar evidenţiază şi statutul epistemologic al pedagogiei, ca „ştiinţă quasi-experimentală, ştiinţă a acţiunii, ştiinţă constructivistă, ştiinţă consensuală şi ştiinţă critică"[3].

---

[3] Bârzea C., 1998, *Arta şi ştiinţa educaţiei*, EDP, Bucureşti.

www.cartepedia.ro

Trebuie să subliniem că „sensul etimologic al cuvântului «pedagogie», precizat anterior, trebuie reconsiderat în direcţia luării în atenţie a faptului că demersul formativ pe care îl poate suporta fiinţa umană se întinde pe durata întregii sale vieţi/educaţie permanentă; ca atare, educaţia nu se adresează doar copiilor, ci oricărei persoane umane, naturii umane, în ceea ce are general şi comun, dincolo de orice deosebiri particulare dintre indivizi”[4].

În concluzie, **pedagogia** este ştiinţa educaţiei şi ea studiază *„legile, esenţa, idealul, conţinutul, metodele, mijloacele şi formele educaţiei”.*

Având în vedere particularităţile acţiunii educaţionale, se poate estima că pedagogia este o ştiinţă, în esenţă, *pozitivă, filosofică şi, în acelaşi timp, praxiologică*.

Pedagogia, ca ştiinţă a educaţiei, vizează două coordonate fundamentale, complementare, şi anume:

- coordonate ale finalităţii acţiunii educative;
- coordonate ale tehnologiei realizării sale.

Din perspectiva primei coordonate, adică cea a finalităţilor, pedagogia vizează „transpunerea comenzii sociale într-un sistem de norme şi principii pedagogice, în timp ce coordonata tehnologiei indică modalităţile concrete de transpunere în practică a ceea ce este implicat în normele şi principiile pedagogice elaborate”.

I.2. Domenii/evoluţii ale pedagogiei

Obiective/competenţe vizate:
O1. Să discrimineze evoluţiile interne şi externe ale pedagogiei.
O2. Să prezinte etapele devenirii pedagogiei ca ştiinţă.

Teoria/ştiinţa pedagogică – pedagogia actuală- nu este expresia unui demers monodisciplinar; dacă s-ar limita la monodisciplinaritate, demersurile sale explicative nu ar fi nici complete, nici corecte.

Cu cât pedagogia s-a consolidat şi s-a dezvoltat ca ştiinţă de sine stătătoare, cu atât au apărut noi ramuri interne şi externe, care ulterior au devenit discipline pedagogice. Pentru a putea vorbi despre disciplinele educaţionale şi despre sistemul ştiinţelor educaţiei (ştiinţe care studiază educaţia fie holistic, ca pedagogia, fie particular, tangenţial, ca celelalte) este necesar să ne raportăm atât la *evoluţiile externe/derivare externă*, cât şi la *cele interne/derivare internă*.

Evoluţiile externe ale pedagogiei sunt determinate atât de factori socioistorici, cât şi de factori de conjunctură. Deschiderea pedagogiei

[4] Cojocariu V.M., 2008, *Fundamentele pedagogiei*, Editura V & I Integral, Bucureşti.

www.cartepedia.ro

spre noi fronturi de cercetare asupra educației a condus la apariția așa-ziselor „noi educații”, ce au dat naștere „noilor pedagogii”.

Evoluțiile externe ale pedagogiei au fost atent surprinse într-un tablou dinamic și fluid de Dan Potolea (2001, *Fundamentele educației* – curs, Universitatea din București).

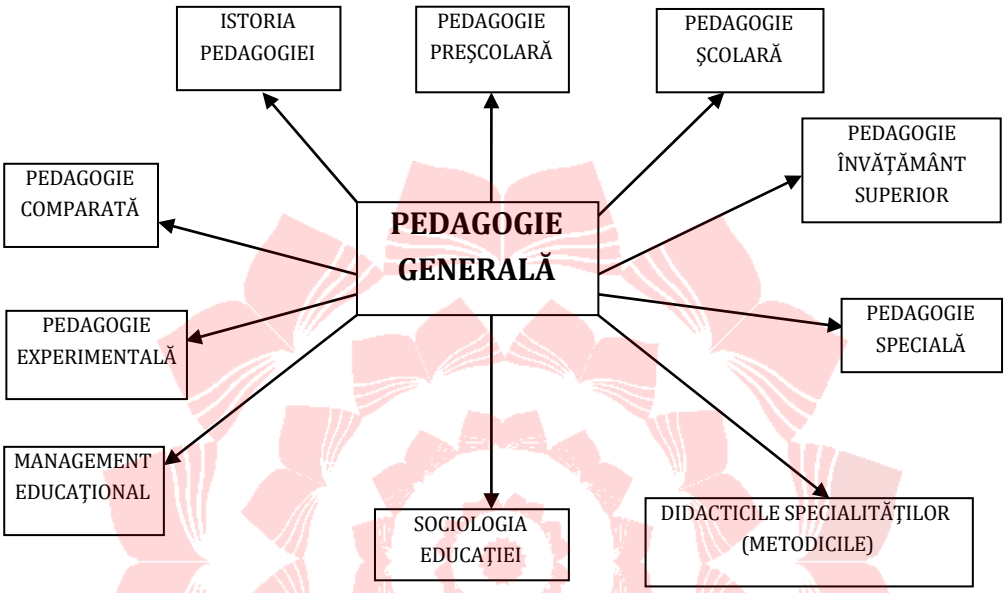

Evoluția externă a pedagogiei (D. Potolea)

Evoluțiile interne ale pedagogiei sunt, pe de o parte, consecințele evoluțiilor externe, dar și ale noilor sinteze apărute la nivelul teoriei educației. În acest context, a fost nevoie de o reconstrucție logică a pedagogiei generale. Dan Potolea (2001) a structurat evoluțiile interne ale pedagogiei pe patru științe/teorii, și anume[5]:

- fundamentele pedagogiei/introducere în pedagogie (FP/IP);
- teoria și metodologia curriculumului (TMC);
- teoria și metodologia instruirii (TMI);
- teoria și metodologia evaluării (TME).

Sintetic, *evoluțiile interne și externe ale pedagogiei* apar în următoarea schemă:

[5] Potolea D. (2001), *Fundamentele educației – curs*, Universitatea din București.

www.cartepedia.ro

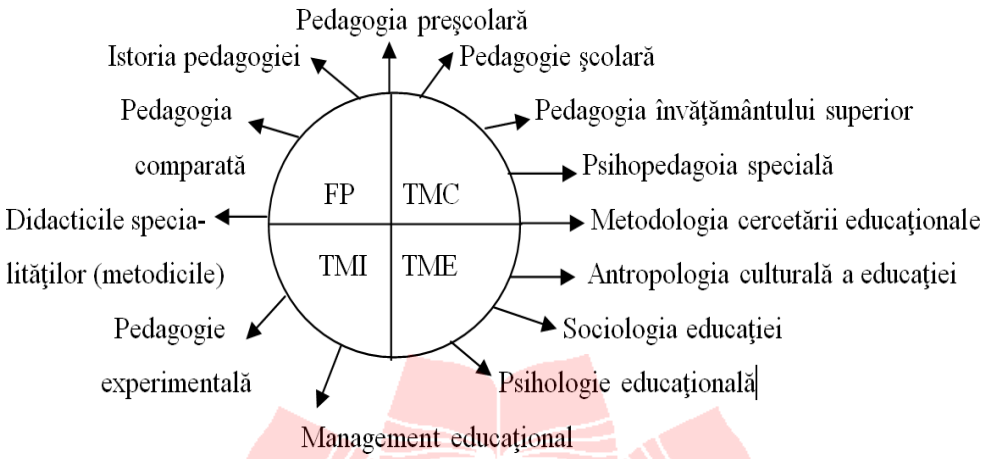

Evoluţiile interne şi externe ale pedagogiei (D. Potolea)

Panţuru S. (2002) prezintă evoluţia pedagogiei la nivelul a patru etape distincte, dar formulate foarte general:

a) etapa desprinderii pedagogiei de filosofie, plasată convenţional, la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX, marcată prin două tendinţe distincte:
   - autonomizarea discursului în termen de „filosofia educaţiei";
   - ştiinţificizarea discursului autonom în termen de „experimentare a educaţiei".
b) etapa consolidării pedagogiei ca ştiinţă a educaţiei, plasată în prima jumătate a secolului XX, marcată şi ea prin două tendinţe:
   - tendinţa psihologizării;
   - tendinţa sociologizării.
c) etapa afirmării pedagogiei, plasată mai mult în cea de-a doua jumătate a secolului XX, caracterizată prin extinderea cercetărilor interdisciplinare şi transdisciplinare;
d) etapa aprofundării discursului pedagogic, specifică mai mult sfârşitului secolului XX şi începutului de secol XXI[6].

Dan Potolea (2001, opera citată), folosind drept criteriu de structurare a ştiinţelor educaţiei criteriul epistemologic, constată că disciplinele sistemului ştiinţelor educaţiei se pot grupa în patru categorii, conform figurii de mai jos:

[6] Panţuru S. (2002), *Elemente de teoria şi metodologia instruirii*, Editura Universităţii Transilvania din Braşov.

www.cartepedia.ro